САНА ОЛОХ

ХАҺЫАТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЫЫ
15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№ 148 (7221) ● 1991 сыл. Ахсынньы 12 күнэ. Чэппиэр ● Сыманата 8 харчы

Иркутскай уобалас. Байкал-Амур магистралыгар баар Ния тимир суол станцията бэйэтин тутааччыларын—Грузия ыыппыт дьонун—тустарынан ойдөбүлү харыстаан илдьэ сылдьар. Тимир суол вокзалын дьэтин кэргэтэллэригэр грузинскай национальнай матыыптар ырылыччы кестеллөр. Бу станциятан тутааччыларга Сибирь үтүөкэннээх маһа атаарыллар.

Снимокка: Ния тимир суол станциятын вокзалыгар.

Э. Брюханенко фотота. (ССТА фотохрониката).

ЛИДЕРГЭ ӨЙӨБҮЛ УЛАХАН

Ахсынньы 7 күнүгэр райсовет дьэтин конференц-саалатыгар Саха ССР вице-президенигэр кандидат, республика тутуута уонна инвестициларга министрэ В. А. ШТЫРОВЫ уонна Саха ССР Президенигэр кандидат М. Е. Николаев итэҕэллээх киһитэ, республика Норуотун үөрэҕириитин министрин солбуйаччы Е. П. ЖИРКОВУ кытта көрсүһүү буолла.

—ССРС да Президена, Россия да Президена туох үчүгэйи оногорбутун, олохпутугар туох уларытыяны киллэрбитин билэ илистит. Президент биһиэхэ тоҕо нааданый?—диэн ыйытта бинр быыбардааччы.

Итиннэхэ В. А. Штыров даҕаны, Е. П. Жирков даҕаны биирдик эпиэтэтилэр:

—Дойдуга Президент былаанын олохха киллэрии процеһа бара турар. Биһиги билигин Президени талбат түбэлтэбитигэр албаҕ, олус наадалаах күнду бириэмэни сүтэриэхпит. Ол республика норуотун бүттүүнүн иннинэ олоҕор-дьаһаҕар, сайдар кэскилигэр охсуулаах буолуоҕа.

Итиннэ салгыы араатардар М. Е. Николаев быыбар иннинэҕи программатыгар тирэҕирэн Президент соруктарын быһаардылар.

Саха ССР суверенитет ылыммыта сылтан орто. Ону сайыннарыы, бөҕөргөтүү соруктара туралар. Саха сирэ сувереннай республика быыбытынан Россия састаабытар федеративнай дуогабарса олоҕуран үлаһиэҕэ. Итиннэхэ биһиги интэриэспитин Президент эрэ көмүскүүр ыахтаах. Республика экономическай артыын тутулуга суох буолуутун ситиһии олус униуктаах мараҕан процесс буолуоҕа. Алмаас, көмүс, о. д. а. сиртэн хостоохор баайдар сыналарын аан дойдутаҕы рынок сыналарыгар чуҥаһатыы, киин диэки аҥа турар полуоктан киирэр үбү республикаҕа хаалларыы, национальнай баны үөскэтии, экономика структуратыгар уларыта тутуу киллэрии, быстахтык ыллахха, ковелирнай, тутар, астыыр промышленнаһы сайыннарыы боппуруостарын быһаарыы, итиннэ да атын тыын боппуруостар быһаарыллыахтаахтар.

Рынокка киирдибит. Кыра пенсиялаахтарга, эдэрдэргэ, элбэх оҕолоохторго бу кэмнэ ордук ыарахан буолуоҕа. Президент бэйэтин программатыгар киниэ социальнай көмүскэллээх буолуулларын туһунан эмиэ этта. Холобур, пенсия туһунан Саха ССР Сокуона ылыллыаҕа.

Хаммас уонна приватизация туһунан элбэх киһи муналлар. Итиннэхэ В. А. Штыров хоруйа иннилэри астыннарбат буолуоҕ табыллыбат. «Приватизация туһунан Россия ылыммыт Сокуоннэрин биһиги республикабытытар сүһэн ылан олохха киллэрии алдьас буолуо. Биһиги байэбит олохпут-дьаһахпыт уратыларын учуоттаан оногорбут сокуоммутунан салайтарыахпыт. Хаммас реформата хайаан да барыахтаах. Билигин Россия үүс регионнарын ыытта биһиги хаммаспыт тэҥнэһэн хаалла. Оттон Саха сиригэр олох олоҕорго атын хайа да сирдэҕэр элбэх үп-харчы наада» диэтэ киин.

Итиннэ курдук Саха ССР Президенигэр кандидат итэҕэллээх киһита уонна вице-президенигэ кандидат М. Е. Николаев быыбар иннинэҕи программатыгар тохтоотулар. (Программа республика уонна ороҥуон хаһыаттарыгар бэчээттэммитинэн, онно тохтуу барбаллыы). Итиннэн салгыы В. А. Штыров боппуруостарга эпиэтэтээтэ.

—Вице-президент функцията туугуй? Киин хайаан да баар буолара наада дуо?

—Учаастак начальниктэрин саҕалаан барыы солбуйаччылаахтар. Онон республика Президена суох буолар кэмнэр быыаарыллыахтаах боппуруостар туран хаалыа суохтаахтар. Вице-президент социальнай - экономическай проблемаларынан хото дьарыктаныаҕа.

—Диссертациин темата ханныгый?

—Рынок усулуобуйатыгар ытуу комплексын салайыы диэн эта. Аастыт саас көмүскэбитим.

—Республикабыт иккиэ аттаах. Итиннэхэ эн сыһыаныҥ.

—Саха ССР диэн чопчу бинр аттаах буолара сөп.

—Саха ССР сага Конституциятын туһунан эн саныыр?

—Конституция быраайыага баар. Биһиэхэ Россия киэнинээҕэр ордук чопчу, үчүгэйдик толкуйданыллыбыт дии саныыбын. Россия Конституциятын быраайыатар молтох мөкөстөлөр бааллар. Холобур, атын республикалар суверенитеттарын билиммэт буолуу.

Мунньахха барыта аҕыс быыбардааччы тыл этэ: И. Д. Егоров, А. А. Сивцев, А. А. Шадрин, П. А. Седалищев, В. Д. Макаров, В. Н. Оконешников, М. П. Старостина, И. Д. Неустроев.

—Иккиэн кандидат программалара туспа-туһунаннар. И. Д. Черов хас биирдии үлэ көрүүнү барытын киллэрбит эта, оттон М. Е. Николаев үлэ сүрүн хайысхаларын ыйбыт. Мин, быыбардааччы буолан, туран, М. Е. Николаев программатын ордук далааһыннаах, чопчу дии саныыбын. Ол эрээри киин И. Д. Черов программатыттан үтүгэйиннэ ылыа диэн эрэнэбин. Хайалара да республика Президена буолбутун иһин, мин республикаҕа үөрэхтээһиннэ уонна доруобуйа харыстабылын государство суотугар үлэлэтэр туруорсуом этэ, —диэтэ ветераннар ороҥуонналаҥы советтарын председателэ А. А. Сивцев. Эмиэ ветеран П. А. Седалищев эдэр ыччаты өрүһүйэргэ, кадры иитии боппуруоһун туспаларга этта. «Сага Ойуунускайдар, Максим Аммосовтар наадалар», — диэтэ киин. Итиннэн салгыы араатар республика аатыттан «Якутская» диэн тылын ыларса этта. «Сөбүн күлүү-элэк оногостон кэллилэр. Сөп буолуо» диэн түмүктээта.

—Михаил Ефимовичы өрдөөҥүттэн билэр киһибит. Бэйэтигэр да, салайар да дьонугар киин курдук үрдүк ирдэбиллээх киһиэн көрсө иликпин. Президент буолуон саамай сөптөөх киһи. Сорохтор Президент тоҕо нааданый диэх курдук саҥараҕыт. Итиннэ олох сыыһа. Олохпут бүтүннүүтэ Президент былаанынан киирдэ. Ол кэмнэ биир муостаҕа туран быыаарсар, онтук болҕомтоҥ ыалаах, онтук эркиннэх киһи наада. Чуҥаччылар куолаһы хайыыгыаҕыҥ. Мин И. Д. Черов кандидатуратын уһулунар иннидии санаабытым. Онтук буолбата,—диэтэ А. А. Шадрин уонна приватизацияны ыытыыга тыа сирин дьонугар чэчэтиини көрөөр, Чуҥаччы ороҥуонун гаһынан оттукка киллэрии боппуруоһун быыаара охсору туруоруста.

Учуутал М. П. Старостина саҥа таас оскуола тутуутун түргэтэтэр туһунан чопчу туруоруста. Тутуу министрэ ону барҕа болҕойон иһиттэ уонна оскуола 1992 сылга үлэҕэ киирэриигэр көмөну оногортон аккаастамматын биллэрдэ. Итиннэ билигин усулуобуйаҕа соцкультбытобъектары тутуу бэдэрээтчиттэри тардыбат, интэриэһиргэппэт буолбутун сөпкөтөр тоҕоостоох. Киниилэр бюджеттан үбүлэнэр буоланнар, тутааччылар хайа элбэх үптээхха-харчылаахха тардыһаллар. Итиннэ объектары тутуону түргэтэтиини правительство эрэ быыаарыан сөп. Чуолаан, вице-президенгэ кандидат итиннэ саналаах.

Үгүстөр этиилэриттэн учуутал В. Н. Оконешников этиитэ уратылаах буолла. Василий Николаевич: «Мин куолаһым ас да, таҥас да буолбатах. Кими сөбүлээтэхпинэ, онно биэриам»,—диэтэ. Итиннэн салгыы араатар Саха ССР Президенигэр кандидат М. Е. Николаевка маннык итэҕэстэр бааллар диэн ыйда.

Бастакытынан, биир киин, сессиялар толору бөҕөнөн таһаарылыыллыбаттар. Ким туох диэбитэ, хайдах куолаһабыта биллибэт.

Иккиҥнэн, М. Е. Николаев кэтэһэр позициялаах диэтэ. Быстахтык ыллахха, Саха ССР Конституциятын Россия кэйиитэн, онно сөп түбэлиннэрэн ылаары кэтэлиннэрэр, Гражданство туһунан боппуруоһу сессияҕа баччаанга диэри киллэрэ илик. Киин этэриннэн, Президент чопчу позициялаах. Ойуунускайдыы харса суох буолуон наада.

Быыбардааччылар итиннэ, бэйэлэрин чопчу саналарын эттилэр. Мунньах туһаанныах уураахтыы ылынна. Быыбардааччылар үөскүлэрэ вице-президент туһунан: «Лоп-баччы тыллаах-остоох киһи эбит. Николаев молтох киһини талбатаҕа буолуо»,—диэн тарҕастылар.

М. СИДОРОВА.

Саха ССР Президенигэр кандидат

Иван Данилович ЧЕРОВ

Н. Д. Черов Саха ССР Абый ороҥуонун Мугурдаах нэһилиэгэр 1938 сыллаахха төрөөбүтэ, Омугуннан саха. Үрдүк үөрэхтээх (1972 с.—СГУ, 1981 с.—ССКП КК иһинээҕи Общественнай наукалар академиялара).

Таб. Черов Иван Данилович 1957 сыл Абый ороҥуонун оскуолатын бүтэрэн баран, ороҥуоннааҕы киностационар моторинынан үлэтин саҕалаабыта. 1958 с. Якутскайдааҕы сибэкки электротехникумуттан үөрэнэ киирбитэ уонна 1961 с. ону түйгунник үөрэнэн бүтэрбитэ. Үөрэҕин бүтэрэн Абый ороҥуонугар сибэкки хонтуоратын начальнигынан солбуйаччыынан анаммыта. Ыччаттары коҕуулаччы уонна тэриллэччы ыытыынан ороҥуон комсомолцтара киниини 1962 с. комсомол Абыйдааҕы райкомун иккис секретарынан талбыттара. Советскай-партийнай органнары уларытан тэрийии кэмигэр 1964 с. Абый аэропордун радиотехникынан үлэлээбитэ. 1965 с. тохсуньу ыйга ЫБСЛКС Абыйдааҕы райкомун бастакы секретарынан быыбардаммыта. 1967 с. комсомол Саха сиринээҕи комитетын отделын сэбиэдиссэйинэн бигэргэтиллэр, онтон 1969 с. комсомол Якутскай куораттааҕы комитетын бастакы секретарынан талыллар. Хаһаайыстыбаннай үлэлэргэ дьоҕурдааҕын учуоттаан, 1972 с. народнай депутаттар Якутскай куораттааҕы Советтарын исполкомутар коммунальнай хаһаайыстыба, транспорт, сибэкки боппуруостарыгар председателин солбуйаччынан аныллар.

1974 с. ССКП Якутскайдааҕы горкомун пропагандаҕа уонна агитацияҕа отделын сэбиэдиссэйинэн бигэргэтиллэр. 1975 с. советскай үлэҕэ төннөн, Якутскай куораттааҕы Совет исполкомун председателин солбуйаччынан ананан, норуот үөрэҕириитин, доруобуйа харыстабылын, культура, эрдэм, дьиэ-уот боппуруостарынан дьарыктанар.

1976 с. народнай депутаттар Якутскай куораттааҕы Советтарын исполкомун председателинэн быыбарданар. Итиннэ сылларга кини капитальнай тутуу, архитектура, коммунальнай хаһаайыстыба, тыа хаһаайыстыбатын боппуруостарынан күүскэ үлаланнаабыта. 1980 сыл тохсуньуга ССКП Булунтааҕы райкомун бастакы секретарынан талыллыбыта. Итиннэ сылларга табаһыттар, булчуттар, балыксыттар үлэлэрин, олохторун усулуобуйатын туһугар боппуруостарынан утумнаахтык дьарыктаммыта.

1983 с. Саха сирин культуратын министринэн анаммыта. Итиннэ сылларга республика театрдара Бүтүн Россиятааҕы, Бүтүн Союзтааҕы түһүлгэҕэ тахсыбыттара, Саха норуотун культуната, үгэстэрэ салгыы сайыннарыллыбыттара.

1986 с. ССКП обкомун отделын сэбиэдиссэйинэн бигэргэтиллэн, олохтоох промышленность, хааччыйыы, норуот табаардарын оногорон таһаарыы боппуруостарынан дьарыктаммыта.

1988 с. Саха ССР Министрдэрин Советын Председателин солбуйаччынан үлэлиир. Государственнай уонна кооперативнай эрдэм, олохтоох промышленность, олоҕу-дьаһаҕы хааччыйыы, транспорт бары көрүүнэрин, АЯМ-ы уонна массыына суолларын тутуу, нефть бородуукталарын, сибэкки, кислэн бородуукталарын, аҥылын промышленнаһын о. д. а. боппуруостарынан дьарыктанар. Экономика сатарыйбыт кэмнэр нэһилиэнньэни аҥыынан-ҥолуунан хааччыйыыта күүскэ үлаллыр.

Киин «Бочуот Знака» орденнарынан уонна медалларынан наҕараадаламмыта. Кэргэннээх, иккі оҕолоох.

И. Д. Черов кандидатуратын ойуур инициативнай бөлөх.

Ахсынньы 20 күнэ—Саха ССР Президенин быыбара

Хайдыһыыны таһаарыман

КҮНДҮ бинр дойдулаахтарым, төрөөбүт Чурапчым дьоно!

Саха республикатын норуоттарын иннигэр сүнкэн эппиэттэах дьыллар кэлбиттэриттэн сибээстээн мин эйгигин бинр дойдулаахтарбын, кытары саҕаабын үлэстиэхпин баҕарабын.

Россия олоҕун хайысхата тоҥту уларыйан, саха норуотун барытын иннигэр быһаарыллаах күүстэрэй күннэр кэллилэр. Ким да кимн даҕаны истибэт буолла: дьаһал былааһа олус мөлтөөн, наһаа сатарыйыы таҕыста. Ол иһин хайа ыалларынан түргэнник былаас күүһүрэн, экономическай, политическай кризистэн тахсары баһылаатаҕына-көҥүлэстэҕинэ эрэ табыллар буолла. Өскөтүн дьон барыта быыбардаан, куоластаан олорбут инибит тылын истэр буоллахпытына, ол ханнык даҕаны диктатура диэн аатталлыбат. Барыа культурнай, сайдыылаах дойдуларга иниэ гыналлар. Оннук салайааччыны — Саха республикатын бастакы Президенин ахсынньы 20 күнүгэр быыбардаан талыах тустаахпыт.

Кими Президенинэн талыахха сөбүй?

Биллиги быыбар урукку быыбардар курдук үөһэттэн хамаанда быһыытынан, ким эрэ этиитинэн ыытыллыбат — дьон аны үһүгүнэ, иннин урукку курдук үүрэн-түрүйэн, эрдэттэн анаммыт кибинн таллларбаннын. Кини уобаластар, атын республикалар опыттарын туһанан, биллиги быыбар наука сүбэтинэн, ураас социолог-ученайдар көмөлөрүнэн ыытыллара ордук кэрэхсабиллээх. Республика бэчээтиттэн көрдөххө, ол чинчийиилэр, кэтэн көрүүлэр түмүктэринэн нэһилиэнньэ баһыйар үгүс өртө биллиги Саха ССР Верховнай Советын Председателэ М. Е. Николаев Саха республикатын бастакы Президенин поһутар олоруон баҕарар эбит.

М. Е. Николаев кимнитүгүн бу кэнэнн сылларга республика олохтааһын иккн ардыгар ыбыллар олус уустук балаһыанньаҕа республикатын аатын-суолун хайдахтаах курдук муударайдык, достойнайдык харыстаата! Туруоруллубут альтернативнай кандидаткка хоторотоххо, үлэтинэн-хамнаһынан, киһилин хаачыстыбаларынан, билн тустууктарбыт тылларын түүннахха — букатын атын, улахан ыйааһын күрэхтэһэччита. Кинн нэн олус үгүстэр, ордук промышленнай ойуоннарга — Нерюнгрига, Мирнэйгэ, Алдангга, Ленскэйгэ, Якутскайга. Тыа сирин ойуоннарын куоластара хайдыстаҕына, онуоха Президент былааһын утараччылар холбостохторуна, М. Е. Николаев быыбардааччылар куоластарын улахан аҥаарын ылымыан сөп. Оччоҕуна республикабыт бу күчүмэҕэй кэмнэргэ тылын иһитиннэрэр киһитэ суох хаалларыгар кэлин дьон талбыттарынан айбардыылларыгар тиийэллэр.

Оттон биһиэхэ Президент күүстээх былааһа хайа ыалларынан түргэнник олохтоно охсуон адьас наада. Оччоҕо алмаастаах, кемүстээх, таас чохтоох, о. д. а. ураас баайдаах сирбитин быдьыы-быдьыы арахсабыт диэн куттуур дьону кини буойталыа, тохтотуо этэ. Ол баайдартан республика олохтоох нэһилиэнньэтэ барыта тэҥнэ тиксэр усулуобуйатын олохтуо.

Дьэ ол иһин Саха республикатын Президенин быыбара ханнык даҕаны биирдиилээн киһи амбицията да, номенклатурнай чехарда да буолбатах. Бу — саха норуота иннинн дьылҕата, иннинн кэскилэ. Ол иһин мин кунду бинр дойдулаахтарбын биһиги кэлэр кэскилбитин түстуур бу улахан, улуу дьыалаҕа куоласкытын хайыта сатаабанна, барыа бинр киһи туһугар — достойнай кандидаткка М. Е. Николаевка биэрэргитигэр ыҥырабын.

В. С. ЯКОВЛЕВ—ДАЛАН.

Кырабыт дэнимэн —кыахтааххыт

Саха сирэ, Россия састаабыгар да буоллар, суверенная республика буолбутун бинр улахан ситиһиилэрэ тас дойдулары кытта хардарыта экономическай сибээстэһиитэ буолар. Итинн олоххо киллэрээччилэриннэн ураас таһымнаах ассоциациялар, холбоһуктар, сүрүннүүр тэрилтэлэр буолаллар. Киниилэр соруктара бинр хайысхалаах—суоҕу баар гынныы, дьоҥҥо-сэргэҕэ көмөлөһүү.

Итинник тэрилтэлэртэн бинр боччумнаахтара — «Саха сирэ—Япония» тас экономическай сыһыаннаһыыга бинргэ үлэлээһин ассоциацията. Оттон Японнн сайдыытын таһымынан хайа да государство иннинэ XXI үйэҕэ үктэнэ. Онон бу сибээс иннинитин төһө улахан суолталаныаҕа кимиэхэ баҕарар өйдөнөр.

Ассоциация Саха ССР Верховнай Советын Председателэ М. Е. Николаев Японияҕа барса сылдьыытын кэнниттэн кинн быһаччы көҥүлээһиннэн ыам ыйыгар тэриллибитэ. Бинр бастаныыан «Якутзолото», «Якуталмаз», «Якутуголь» курдук ыахтаах бөдөҥ промышленнай холбоһуктар чилиэннэн киирбиттэрэ. Сыыйа-баайа тыа сирин тэрилтэлэрэ, кооперативтара эмиэ киирталлаабыттар. Онон ассоциация билигин 60-тан тахса чилиэннээх.

«Саха сирэ—Япония» ассоциация үбүн директора Ю. П. Макаров соторутааҕыта Чурапчыга кэлэ сылдьыытыгар ассоциация үлэтин туһунан маннык биллиннэрдэ:

«Сайын Японнаттан делегация кэлэ сырыттаҕына, биһиги правительствобыт уонна Япония иккн ардыларыгар меморандум оҥоһуллубута. Итн документ ис хоһоонунан хардарыта эргиэн сайыннарыы, бэйэ-бэйэҕэ эргиччи туһаны оҥорсуу буолар. Кэлэр сайын от ыйыгар Якутскайга Япония промышленнноһын быыстапката аһыллыа, ону кытта тэҥнэ Саха сирин табаара эмиэ көрдөрүллүө. Онон быыстапка, көрдөрүү эрэ курдук буолбакка, тута миэстэтигэр атыылаһан, атастаһан ылардыы ыытыллыахтаах.

Ассоциацияҕа чилиэннэн киирбит тэрилтэ ханнык табаардарга маадыйарын ассоциация үлэһиттэригэр эрдэттэн биллэриэхтээх, японецтар тугу илдьэ кэлиэхтээхтэрин биллэрин курдук. Манна даҕатан эттэххэ, муус устар ыйга Япония культуратын, искусствотын күннэрэ ыытыллыахтара. Чурапчы ойуонуттан бинр эмэ тэрилтэ чилиэннэн киирдэҕинэ, итн кэмнэ Япония делегациятын ыҥыран, ыалдьыттатан, чопчу кэпсэтиһиэн сөп этэ.

Уруккулуу государство таһымыгар улахан тэрилтэлэр эрэ эргинсэллэрин курдук эргэрбит өйдөбүлүнэн сиэттэрэн бэйэн сэнэнин, салла санааһын баар. Дьиҥнэн, Япония ортүттэн 5-6 киһилээх тэттик фирмалар биһиги бинр эмит тэрилтэбитин кытта быһаччы кэпсэтэр ыахтаахтар. Рынок бүрүүнэн эрэр кэмигэр бүгэн хаалымыахха баар этэ. Бинр дойдулаахтарым, чурапчылар, бу дьыалаҕа ылсан, иннинн олохторун түстэниэхтэрэ диэн эрэнэбин».

Юрий Петрович кэпсээнин эрэл санаанан түмүктээтэ. Оттон биһиги, Чурапчы үлэһит дьоно, итинтэн туох-ханнык түмүгү оҥостуохпут эбитэ буолла. Былыргыбытыгар тоннон, оҕуспутун көлүнэн иһэн эрэ итн туһунан саааан кэмсиммэтэрбит бэрт эта. Арыый эрдэ дьаһаммыт киһи. Күн бастаан тахсар дойдутугар саха саныыра барыта баарга дылы. Саамай судургутун ылан эттэххэ, бинр дьоҕус хоско батар халбаһыны, пельмени оҥорон таһаарар сыахтар. Итн тэриллэр биһиги курдук дьиэ-уот өрүнэн кырыымчык дьону тэһөлөөх абырыахтара этэй?

Тугу баҕараргын, биллэн турар, утары уунардаах буоллахха ылаҕын. Валютаҥ суох буоллаҕына, уран тарбахтаахтар оҥоһуктарыттан саҕалаан мас ураас көрүнэр (эмэх да буоллун) тиийэ эргитиһиэххэ сөп. Японияҕа сыллы этин үрдүктүн сыанаалыылларын эмиэ умнумуохха.

Итинтэн көрдөххө, биһиэхэ да утары уунар баарга дылы. Санааны эрэ түһэримнэххэ, Саха дьоно, уиньуктаах үһүн сыллар усталарыгар күн тахсар сирин көхсүбүтүнэн бүөлээн, арааны маныаһан таҕыстыбыт. Обугэлэрбит күн тахсар өртүнэн аанналлара. Ол үгэһин хат соргутэн, илин диэки иннибитинэн хайыстахпытына хайдаҕый, күн сылаас уота олохпутун угуттуурун туһугар.

Ассоциацияҕа киирэн, билсэн баҕалаахтарга адырыһын, координаттарын биэрэбит: 677000, Якутскай к., Киров уул, 13 («Якутгеология» дьиэтэ), тел. 2-74-73, телекс 135114 Недра СУ, телетайп 135117 Алмаз.

x x x

Соторутааҕыта ассоциацияҕа Японнаттан ыарыһах оҕолорго анаан 42 мил. йен (320 тыс. тахса доллар) суумалаах гуманитарнай көмө кэлла. Ону ассоциация тыа сирин ойуоннарыгар тарҕатта.

Биһиги ойуоммутугар анаммыт бэлэҕи ассоциация советын чилиэнэ Ю. П. Макаров ойуоннааҕы бальыыһа коллективыгар үөрүүлээх быыыыта-майгыта туттарда. Ол курдук оҕо бальыыһатыгар 4 тыс. устуука биирдэ туттулар шприц, 25 дьаһык кэнсиэрбэлэммит фрукта, ол консультациятыгар 60 дьаһык кэнсиэрбэлэммит оҕо иһэр үүтэ, төрүүр дьиэҕэ 480 устуука эмэхтээх бытыылка бэлэхтэнилэр. Көрөргүт курдук барыта — оҕолорго.

В. БОЕСКОРОВ.

ОЛИМПИАДА ТУГУ КӨРДӨРДӨ?

Соторутааҕыта ойуон киинигэр үөрэнээччилэр саха тылыгар олимпиадалара буолан ааста. Урукку ортүгэр үгүс оскуола кыттыбат эбит буоллаҕына, бу сырыыга Соловьев уонна Бахсы орто оскуолалара эрэ, ону да бэлэмнэнэн баран, транспорт суоҕунан кыттыбатылар.

Быйылгы олимпиада алтыс кылаас эрэ үөрэнээччилэригэр ыытыллына. Оскуолалартан иккилии үөрэнээччи күрэхтэстэ. Тоҕо алтыс кылаас эрэ үөрэнээччилэригэр диир буоллахха, аастыт үөрэх дьылыгар Одьулуун орто оскуолатыгар бэйис кылаастарга саха тылын дириҥэтэн үөрэтии кылааһа аһыллыбыта, ол туругун билэлэр. Ол эрээри итн оскуола үөрэнээччилэрэ орто кэккэҕэ сылдьаллар. Бу саха тылын уонна литературатын учуутала эдэриттэн, опыта суоҕуттан буолуон сөп. Маннн СГУ-ну саҥа бүтэрбит учуутал үлэлиир.

Олимпиада уратытынан үөрэнээччилэр үлэлэрин бэрэбиэркэлээһиннэ оскуолалар туһаанныах учууталлара барыа ыытыннылар. Урут аҕыйах киинилээх комиссия бэрэбиэркэлииригэр мөккүөр бөҕө тахсара. Быйыл учууталлар бэйиэлэрэ оҕолор үлэлэрин көрөн-истэн, чахчы биллиилээх үөрэнээччилэр бириистээх миэстэлэргэ таҕыстылар.

Олимпиада сорудахтарыгар тылы фонетическай составбыынан ырытыы, тылы быһаарыы, өйтөн суруйуу киирдилэр. Ордук үөрэнээччилэр тыл лексическэй суолтатын быһаарыыга мөлтөхтөр. Холобур, бөҕүөнэх (тоҥ уонна иринэх иккн ардынан) диэн тылы биир да үөрэнээччи кыайан быһаарбата, болоҕох диэн тыл суолтатынан быһаара сылдьаллар. Бу үөрэнээччилэр киинэтэн аахпаттарыттан, төрөппүттэр сахалыы ыраастык саҥарбаттарыттан буолар. Урут үөрэнээччилэр IV—V кылаастарга сылдьаллар Амма Аччыгыйын «Саас кэмин», Николай Якутскай «Толкөтүн», о. д. а. киинигэлэрин ааран бүтэраллэрэ. Биллиги оҕолор төлөвизорга үлүһүйэллэр.

Ордук Малдьахси орто оскуолатын, интернат-оскуола үөрэнээччилэрэ мөлтөхтөр. Интернат-оскуолаҕа атын ойуоннартан үгүстэрэ нуччалыы кылаастарга үөрэммит оҕолор кэлэллэр. Оттон Мугудай, Хатылы, Арыылаах орто оскуолаларын үөрэнээччилэрэ саха тылыгар уонна литературатыгар күүстээхтэр. Итн олимпиада ыытыллыбыт алтыс кылаас үөрэнээччилэриннэн көрөр эбит буоллаххха.

Түмүккэ бастаны миэстэни Мугудай орто оскуолата (учуутал Анна Федоровна Ноговицына) ылла. Иккис миэстэҕэ Амма орто оскуолата (учуутал Виктория Викторовна Каженкина) таҕыста. Виктория Викторовна оҥун тылын учуутала идэлээх. Үүс, төрдүс миэстэлэри Хатылы уонна Арыылаах орто оскуолалара үллэннилэр. Биирдиилээн үөрэнээччилэргэ Мугудай орто оскуолатыттан Валя Оковешникова кыайыылааҕынан таҕыста, Амма орто оскуолатын үөрэнээччита Шура Николаева иккис миэстэ буолла.

М. ВИНОКУРОВА,
районо инспектора.

Соҕуруу Осетия айдаанныах точкаларыгар ракетнай - артиллерийск а й ытыалааһыннар ньиргиэрдэрэ аҕыраабат. Грузинскай еэлиэньэлэр диэкиттэн күүскэ ытыалыыллар. Боевиктар дьон олорор массивтарын, общественнай туруулары кыгыыллар, грузиннар сэлиэнньэлэриэгэр баар уот аһар точкалары осетин өрүтэ эмиэ ытыалыыр.

Снимокка: көс осетиннар Знаурн бөҕүөлэгн хаалларалларр.

В. Велепурин фотота. (ССТА фотохрониката).

Бас билии ханнык көрүнэ ордугуй?

КИЛЭҢКИЛЭР ВАРИАННАРА

Килэҥкилэргэ хаһаайыннааһын саҥа структуратыгар, бас билии араас формаларыгар киирэргэ сүбэ-саргы бэлэмнээ-бүгүн эрэ турбатах. Сүһүөх-сүһүөх мунньахтар, бириидиилэри дьону кытта кэпсэтиилэр эссэ ааспыт сыл сааһыттан саҕаламмыттара. Онуоха бас билии формаларын диригиин ырыппыт, салайар үлэни бэйэтинэн үллэстэн билбит И. П. Пономарев, эдэр эрчимнээх, саҥа суолу-ниһи көрдүүр, сыл курдук бу предприятиены салайан ылбит К. И. Федоров, совхозка хаһаайыннааһын саҥа ньымаларын олохтоспут С. Н. Миронов курдук бас-кос дьоннор оруоллара улахан. Ол да иһин үлэҕэ саҥа сүүрүөннэри килэҥкилэр мэлдьи кэтэмэҕэйдээбэккэ киллэрэллэр. Түөрт-биэс сыллаҕыта килэҥкилэр хаалыылаахтар ахсаннарыгар киирсэллэрэ. Үүт ыама намыһаҕа, сүөһү ыйаанына ыраата, кэниҥнэн өлүү элбэҕэ. Онон саҥаны, бастыҥы боруобалаан көрөргө сүтэрэллэрэ да суоҕа. Ыарахан кыстыкка сүөһүү ыалларга көрдөрүү, дьиэ кэргэн бэдэрээтин киллэрии, кэлин арендаларын үлэлээһин, тиһэҕэр, отделение бүттүүн арендный предприятие буолута барыта боруобалаана.

Арендный предприятие, —совхоз иһинэн киирэр эрээри, бэйэтэ толору хаһаайыстыбаннай ахсаанынан үлэлиир подразделение. Туһэриллэр отчуоттартан, документуоннардан ураты совхоһу тутуннан да аралдьыпаҕа, бэйэлэрин бэйэлэрэ толору көрүнэн кэллилэр. Предприятие үлэтигэр киһи кэрэхсиирэ, сөҕүмэрдээ элбэх. Бастатан, государствоҕа сыл түмүгүнэн 460 тонна үүт, 100 тонна эт туттарыллыаҕа диэн суоттаналлар. Сүөһү орто ыйаанына 320 кг тиэрдиллибит. Сылы туох да иэһэ-күүһэ суох түмүктүүр кыахтаахтар. Холобур, сыл ааспыт ыйдарыгар совхоз государствоҕа 1900 тыһ. солк. уонна аҥардас «Агросаб» предприятиеҕа 200 тыһ. солк. иэстэ киирэн олорор буоллаҕына, килэҥкилэр, маҥаныыҥа күрдук, утары аахсан иһэллэр. Туспа үлтэхх-астаах буолаҥ тас сибээстэрэ да кэҥээбит. «Дойду лимитед» акционерный компанияҕа уонна «Агросаб» учредитель быһыытынан киирбиттэр. Куһаҕаныы талан эттэхх, бүгүн утары биэрэр үлтэрэ суох буоллаҕына, холобур, итии «Агросабтар» нөҥүө хааччыллан эрэр ыахтаахтар. Баргернай сыһыанна киирэн эргиэн тэриллэлэрин нөҥүө нэһилиэньэҕэ 20 тыһ. солк. промышленнай табаардары, Казахстаантан 4,5 тыһ. солк. оҕуруот аһын аҕалан атыылаппыттар. Күн бүгүн 240 тонна отторо тиийбит. Онтукаларын бэйэ ньаҕынан чугас Якутсный энергиэҥи оройуоннартан буларга кэпсэтиһэллэр, ол кыаллыбатаҕына, итэ саҥа сибээстэрин, дуоҕабардаах тэриллэлэрин көмөлөһүнэриэхтэриҥ сөп.

Онорон таһаарыыттан буоллаҕа, үлэһиттэр хамнастара совхоз хайа да отделениетынааҕар үрдүк. Холобур, алтыныыта совхоз бинир үлэһитин орто хамнаһа 764 солк. тэҥнаспит буоллаҕына, манна —870 солк. Нэһилиэннэ социальнай олоҕор эмиэ үчүгэй сабыдыалламмыт. «Якутагропромтехпроект» институтунан үрүҥ аһы астыыр сыах бырайыагын оҥорторон олороллор. Тутуутун кэлэр сыллааҕы бюджеттан көрөргө тыа хаһаайыстыбатын управленнетын кытта кэпсэтиилээхтэр. Иһэр ууку ыраастатыыга, көҥөрөн туһаныыга үлэ эмиэ барар. Аны 20 миэстэлээх пречечнайдаах таас баанньык тутуллара былааннаммыт. Онон 60 тыһ. солк. суумалаах тутуу матырыйаала кэлэн сытар. Бэдэрээтчит кэстэ илик. Манна даҕатан эттэхх, билитин үлэлии турар баанньыктарыгар үлэһитэ хамнас диэн аахтарбат эбит. Суунар дьоҥҥо билиэт атыылаан хамнастаныр. Уутун, маһын предприятие көрөр. Баанньык өрөбүлэ суох үлэлиир. Банщик ыйга 400 солк. киллэриэр. Киһиҥ аны сок, утах атыылыырга өйүн-санаатын үлэлэтэр.

Совхоз структурата уларыйарынан сибээстээн килэҥкилэр аны баанньынай хаһаайыстыбаларын ассоциациятын тэринэргэ быһаарыммыттар. Бүтэнктээх мунньахтара сэтинньи 18 күнүгэр буолбут. Боппуруоһу С. Н. Миронов председателлээх анал комиссия туруорбут.

—Баанньынай хаһаайыстыбаларыынан бараргa диэн өссө былырыын саастыттан кэпсэтиһэн, быһаарыынан турабыт. Бинир бэйэм, сүөһүм суох эрээри, быйыл сайын 1 тонна оту оттоон туруорабын, пай анатан сүөһүнэн ыллахха, бу хотоҥго көрөн эрилиэ,—диир ахсыс сылын сүөһүгэ үлэлиир «Кэскил» ферма ыанньыысыта В. П. Парфенов. Атыттар даҕаны «бэлэмнэнии кытаанах. Ыаллар 80—90 бырыыыннарэ хотоннорун быйылгы кыстыкка кэпсэтиэн киирбиттэрэ» дэһэллэр.

Быһата, Килэҥкилэ хайа да хотонугар, ыалыгар, салайааччытыгар киирдэххэ соһуйуу, тэҥэтэнээһин күлүгэ да суох.

Баайы-дуолу аҕыыга туспа балансовай комиссия үлэлиир. Түмүктүөх буолбут. «Сүрүн бааһыбыт —сүөһүбүт эрэ. Онон туох баар үпүтүн-аспытын сүөһүгэ таһааран, бу киһи баччаны ылар диэн пай быһыныахпыт» диэллэр. Пайга совхозка үлэлээбит пенсионердар эмиэ тиксиэхтэрэ. Сүөһү иитэр, баанньынай хаһаайыстыба таринэр эрэ дьоҥҥо бэриллэр. Иитэр ыахтара суохтар итии тэриллэр баанньынай хаһаайыстыбалартан хайа талбытыгар чилиэн буолан көрдөрүөхтэрин сөп. Онон сүөһүнэн чаанньынайга хаамтаран ылар оннук судургу буолбатах эбит.

Баанньынай хаһаайыстыбаларын 4-5 табаарыстыбалара тэриллиэхтэрэ. Олор баанньынай хаһаайыстыбатын ассоциациятыгар киириэхтэрэ. Салайар органы эбэтэр председатели, директоры ассоциация, баанньынай хаһаайыстыбатын киллэнэриттэн эрэ талыныахтаахтар. Ол киһи дуоҕабарынан үлэлиэхтээх. Баар техника, сир табаарыстыбаларга үллэйиллэр. Онтуллар эт, үүт бастаан уган, билиҥи курдук, эт-үүт комбинатыгар тутталлар.

Нэһилиэк социальнай боппуруостара сельсовекка эбэтэр муниципальнай салалтаҕа киириэхтэхтэр. Бу өссө үөрэтиллиэ.

Түмүктээн эттэхх, килэҥкилэр ыыллыбатахтар. Теттөрүтүн, көҥүл өртүнэн сайдар суолга бинир түмсүүлэхтик туруммуттар. Ол эрээри баанньынай хаһаайыстыбаларынан барыы бөлөмэ суохтарга оннук кэбэҕэс буолуо суоҕун саанатар тоҕоостоох. Онон килэҥкилэр бүгүн урутаабыт, талан ылбыт суоллара бэйэлэрин эрэ кинэ.

С. СМИРНИКОВА.

Тохтуу түһүөбүҥ, тиэтэймиэбиҥ

«Күндээдэ» совхоз директора, Саха ССР народнай депутата, саанырбыт дьон бэрэ билэр киһибит Иван Васильевич Николаев [illegible] **нэр дьоммутуй?»** диэн ыстатыйатын «Кыымҥа» аҕаан бараммын астынным, баһирээтим. Сиэрдээх салайааччы ыллыктаахтык, ылыннарыылаахтык этэр. Кырдьыга даҕаны, совхозтар туох буруйдарыгар ыыллыахтаахтарый? Хаһан коопераціялааһын, интеграциялааһын сайдыахтарыгар диэри үгүс бириэмэ барара чахчы. Биһиги курдук тыйыс, татым ,усулуобуйалаахтарга кыаллыбата, уустуга биллэр. Саҥа да ыйаан өйдөө да үрдэйэн кэбиһии табыллыбата буолуо. Хаһаайыннааһын саҥа механизмыгар киириннэн спройдэнэн, байар-таһыар баҕалаахтарга ук биэриэхпит суоҕа дуо? Аҥардас баанньынай, фермерскэй хаһаайыстыбаларынан сайдыахпыт, чэчириэхпит, аҥы-үөлү далаһыахпыт диэрбит алдьас буолан тахсаарай! Толкуйданыаҕыҥ.

Народнай депутаттар оройуоннааҕы Советтарын президиума (председатель М. Н. Сибиряков) «оройо аһаҕас» сонуоннар таһаарылла, «нэччэҕэ суох» ыйаахтар ылылла турар нэмиэригэр тохтуу, хатаҥа туспэнэ совхозтары эрдэ сыалаах оройуоннаҕа баанньынай хаһаайыстыбатын ассоциациятын тэрийэ охсубутун сиробин. Ити киириэхтэр туһаларыгар оҥоһулуна, «аҕыйахтар» интэриэстэрин күөмчүлээн дуо? Атыттары кэтээн, нөрөн-истэн баран баанньынай хаһаайыстыбатын сайыннарыах баараттын сайыннарыах баараттыбатыына, олох [illegible] эргийэр күннээх буоллахтарына, кэлин хомойо, кэмсинэ сылдьыахпытын эмиэ сөп. Холобур, бинир бастыҥ үлэлээх Карл Маркс аатынан совхоһу ыһар табыллыбат. Одьуулуунары баанньынай хаһаайыстыбатынан чэчириэхтэрэ диэн саныабаппын. Олорор сирдэрэ-уоттара табыгаһа суох, кураайы. Ити — биирдэ. Иккиһинэн, сирдэрин тэнэтэллэриттэр ыарахаттары көрсүөхтэрэ. Үсүһүнэн, техника күүһүтэр сигэнэ үөрэммит билиитэ ыччат илиинэн холоохтук үлэлиигэ дьоҥҥура суох, ыыра механизация барыларыгар саҥаа хоту кэстүө суоҕа. Оччоҕуна бинир-икки сылынан саллак-чачайан, сорохтор атахха биллэриэхтэрин сөп. Тордуһуннэн, бинир коллективнай өйгө-санааҕа иитиллибит ыччаттарбытын сир-халлаан иккиардыгар эгиннэран, суол ортотугар тулаайах оҕо курдук туруоран хэбиһиэхпит суоҕа дуо?

Ол оннугар совхоһу ыспанка эрэ бу рынок хамигэр туорахтаах нультуралары үүнэриигэ хаһасхалыырбыт табыгастаах буолуон сөп. Урут Е. С. Николаев председателлиир, С. В. Кочетова агрономуур эрдэхтэриҥ одьуулуннар бурдуҥ дэлэччи үүнэрэ сылдьыыттарын барыы билэбит, өйдүүбүт. Онуоха кинилэргэ баанньынаны, опыт даҕаны баар. Оно кинилэр совхоһунан хатырбатынар даҕаны, коллективнай баанньынай хаһаайыстыба эбэтэр колхоз да курдук дьаһаннынар. Оройуону бурдуҥнан хаччыйдынар, онуоха усулуобуйаны тэрийиэххэ, барыы ертүнэн көмөлөһүөххэ. Оройуон интэриэһин биргэ тутан, эйиэнэ-биһиэнэ диэн толкуйтан аннаастаныахха. Ол оннугар бурдуктарын наадалаахтарыгар эргиэтиэхтэр.

Онон тус бэйэ байарынан эрэ үлүһүйбэккэ, коллективнай өйүнэн-санаанан салайтарыахха наада. Онуоха ырааҕа өтө көрөр, киэҥ оҕуруктаах өйдөөх үчүгэй хаһаайыннар наадалар. Холобур, М. Р. Яковлев, Е. С. Николаев, Р. А. Филиппов курдуктар. Аны кинн бөҕүөлэктэргэ олохсуйбут, олоро үөрэммит эдэрдэр ханна эрэ үрэх баһыгар тиийэн буруо таһаарыналларын, тыа хаһаайыстыбатын бородуукталарын далайдык оҥорон нэһилиэннэҥнэн хаччыйалларын улаханнык саарбаҕалыыбын. Бинир эмэ баар даҕаны буоллаҕына, бэйэлэрин эрэ иннилэрин көрүнэрэн ордуохтарэ суоҕа. Ол иһин этэбин бинир өйүнэн-санаанан, өйдөөхтүн-тойдоохтук дьаһаан коллективнай хаһаайыстыбалары тэриниэххэ диэн. Оччоҕуна үгүс куолулаанныы, былдьаһыыта-тараныыта, ордун-хоһу сананыыта суох сири-уоту, баайы-дуолу үлэлэтиэхтиэн сөп. Ону сүрүннүүр, хайыыһа биэрэр турунтаах дьоннор наадалар.

«Чуранчы уоттара» хаһыакка **«Баанньыыпыт ким буолуой?»** диэн ыстатыйаны аҕаан бараммын оройуоммутун иилиир-саҕалыыр киһи эдэрдэртэн суоҕуттан соһуйдум даҕаны, хомойдоох, ньаһиинэн, үүнэриинэн, кырдьык, олох даҕаны дьарыктамматах эбит. Ол охсуута бүгүҥнү олохпутугар көҥүннэҕэ ити. Бары даҕаны үрдүнэн эрэ авторитетынан туһана сылдьыыттар, оннук салайааччылар сиэ баар курдуктар. Бары ким эрэ дьаһалынан үлэлии, ону толоро үөрэммиттэр. Оттон дьиҥнээхтик үлэлээн-хамсаан дьоҥу астыннарбыт, көҥүлэннэҥ бутүүнүн билиитин ылбыт, кинилэргэ тылынөһүн ньитиннэрэр салайааччы баара кэстүбэт. Биһиги сорох эдэр салайааччыларбыт анаммыт дуоһунастарыгар эрэ киэргэл буолан олороллор, үчүгэйдик үлэлээн-хамсаан бөҕүөлэрин кыахтарын, туохха дьоҕурдаахтарын көрдөрбөтүлэр. Кэлин «Саҥа олох» хаһыакка ити боппуруоска райсовет председателэ М. Н. Сибиряков суруйбут да, дьону чолчу аттаабатах, чугасаһыахха даҕаны айылаах баарын ахтыбатах. Ол аата кадрынан улаханнык мөлтөбүппүт чахчы.

Социалистическай тутул эйиинэ, капитализм өрөгөйдүүр буолла диэччилэр алҕаһыыллар дии саныыбын. Билиэхтэн атын суолунан салайан иһэччилэр кимнэрэ-туохтара сөтөрү кэмнэн биллиэн сөп. Онон тулуйа түһүөххэ, совхозтары ыыталлыы охсорго тиэтэймиэххэ, күн-дыыл көрдөрүөҕэ.

Н. ЕГОРОВ,
үлэ ветерана, пенсионер.

Сири дуунанан түҥэттиэххэ

сири государство аҥардастыы баһылаан кэллэ. Ол сыыһатын бары өйдөөтүбүт. Оройуоммут совхозтара кыамматтарынан государство тыа дьоҥуттар урукку сирдэрин уонна сүөһүлэрин тоннөрөр буолла. Балаһыанньа быһыытынан, сүөһүү совхозтар рабочайдара, ветераннара частаналлара мөкүүрэ суох. Оттон сири барытын ыалларгэ туран биэрэр табыллыбат. Ол курдук, тыа дьоно бары сиртэн аһаантаҥнан олоробут. Промышленность эмиэ сиртэн сырье ылар. Онон сир барыбытыгар саастүйэ тухары үлэ турар быйаҥ, хаһан да бараммат, хамсаабат капитал буолар.

Тыа сиригэр олорор хас биирдии дуоҥа, ол иһигэр оҕо, ыйаалыт, интеллигент, ветерана бэйэтэ бас билэр сирдээх эрэ буоллаҕына рынок кэмигэр хоргуйуо суоҕа, тымныаах ордуоҕа. Билигин туга даҕаны суох ыаллар сирдэннахтэринэ атын толкуйга түһүөхтэрэ. Уһаайба тэриннэхтэрэ, дьиэ туттуохтарэ, ыныах сүөһү, сылгы иттиэхтэрэ, сирдэрин түүлүохтэрэ. Сиртан ким даҕаны аҥаастаммата чуолкай, ыччаттарыгар сир нэһилиэктибэтин хаалларарга дьулуһуоҕа, ону кэдьүүстээхтик туһанарга ыйаныаҕа.

Улуу экономист Адам Смит «Ыаллар тоҕо баайдар да, государство бэйэтэ соччобон байар» диэбитэ. Оттон биһиги дьаданы буоламмыт, эстибит государствоҕа Хаһаанга диэри ким ким олоруохпутуй, бэйэ күүһүгэр эрэнэр кэм кэллэ. Биһигини олус кытаанах уонна уустук олох күүтэр. Ону ыйса түмсүүлэхтин, эйэлэхтин, наада буоллаҕына хардарыта көмөлөсүүнэн, өйдөөн, элбэхтик түбүгүрэ үлэлээн көрсүөхтээхпит. Биһиги оройуоммут усулуобуйатыгар бинрдэн баанньынай хаһаайыстыбанан ыраатыахпыт суоҕа. Дьоннор олорор сирдэриэм арахсан, кими даҕаны туораппанна туран, дьоҕус-дьоҕус кыттыгас баанньынай хаһаайыстыбалары тэрийэр ордук буолуоҕа. Маныаха сир, сүөһү —чаанньынай, бурдук сирэ, техника, тутуулар —кыттыгас буолуохтаахтар. Үлэни кооперацияльыр, холбуур наадата үөскүүр. Холобур, атын оройуонна соҕотоҕун тиийэнгин хайдах оттуокуй, тиэнэнгий?

Биһиги турбутунан оройуон 9555 гектар баанньыналаах, 133954 гектар ходуһа уонна мэччирэҥ сирдээх. Итинн оройуон 19 тыһыынча нэһилиэннэтигэр тэҥнии үлүү охсуохха сөп курдук. Ол тыынан баран сир туһунан саҥа сонуоннарга олоҕуран, совхозтан тахсар рабочайдар пай сирдээх барыахтаахтар. Оо сир барыларыгар бинр хаамайдаах буолара наада. Ити пайтан ордубут сири оройуон нэһилиэннэтин хас биирдии дуоҥатыгар түөрт нэтиэхха. Оччотугар хас дуоҥата 1,5, мэччирэҥ 2,5, баанньата 0,5 гектар тиэнсиэхтээх. Бу саатар

(Бүтүүтүн 4-с стр. көр).

Сири дуунанан түнэттиэххэ

(Бүтүүтэ, Иннинээ 3-с стр. көр).

мэй ньырдьыктаах, үтүө суобастаах, сүүс сыллаах улуу түнэтин буолуо аса.

Бары ньста-билэ сылдьарбытынан аны хантан даҕаны бэлэм кэлиэ кэлбэт буоллаҕ. Онон баҕаҥа сири тыынар салгымнытыгар тэнгиэх. Бурдуннут сирин, оҕолуулуннар курдук, үлэлиллибит фондаҥа ыыттахпытына, бука, кэмсинэр гына сыстарыахпыт. Кыттыгас баҕынайдар оҕуу бурдуктарын сирин дуунанан үсүлүөбүнайдык үлэлэтэн баран, үлэтигэр кыттыньыахтарын ааҕа. Сири оморуу, сиэмэ бурдугун булуу, техника үлэтин, о. д. а. ороскуотторы баҕынайдар бэйэлэрэ үйүөллөр. Үлэларин түмүгүн сороҕун натуранан ылаллар, ордугун ороҕуоннаа атыылыыллар уонна уоҕсай барыстан дивидент быһыытынан тиксэллэр. Ну түбэлтэҕэ сири онгороччулар баҕынайдар бастыҥаанай хонтуруоллаҥыгар сылдьыахтарэ, ким сыанаҕа уна-хаҥас эргиниллэрэ хаачыахтаҥалаҕа. Сотору сири атыылыыр уонна атыылаһар сокуон тахсыаҕа. Онтуҕуна Чурапчы бурдугун сирин Россия бирдэ молуйүөннэрэ атыылаһан ылыан сөп. Оннукка тийбиппитин бэйэбит даҕаны билбэккэ хаалыахпыт.

Онон ороҕ-ия хас бирдии кийитэ бас билэр сирдэх, сир-дойду бүтүннүүтэ хаҥа-ааннаах буоларын туһугар билитин ыытыллар сир реформатыгар бары сүбэлэ буолуоҕун.

Е. ГАББЫШЕВ,
фермер-арендатор.

ЧИТА. Читаттан аҕыс көстөөх Дровяная диэн чуумпу сэлиэннэх чугаһынаах, тыа быыһыгар саспыт хонуулу соторутааҕыта Япония государственнай былааҥа уонна туналаа маган хризантемалар киэргэттилэр. Манна японскай сиэринэн аан дойду иккис сэриитин кэнниттэн советскай билиэгиэ түбэспит итиэннэ баҕырыыттан, дьаҥтан-дьаҕахтан өлбүт японскай армия 56 саллаатын уонна офицерын өлүктэрин ытык уматыы ритуала буолан ааста.

Снимокка: урукку японскай байыаннай билиэнэй ритуал кэмигэр.

В. Саяпин фотота. (ССТА фотохрониката).

■

ЭҔЭРДЭЛИИБИТ!

Күн-күбэй нйэбитин, эбэбитин АНЕМПОДИСТОВА Марфа Семеновнаны 80 саасын туолбут юбилейынан итиитик, истиҥник эҕэрдэлиибит. Олох барыы ыарахаттарын нарын саныгар сүгэн, биһигини олох кинэ суолутар үктэннэрбитин, истиҥ, сылаас сыһыанын иҥин ис сүрэхтэн нэйэн туран махтанабыт. Баҕарабыт ырдьар саастар эрэйи билбэккэ, оҕолоруҥ, сиэннэриҥ сылаас сыһыаннарынан өссө да үйүнүк, дьоллоохтук олороргор.

Дириитэн Васильевтар, Ньурбаттан Ивановтар, Чурапчыттан Лебедевтэр, Неустроевтар.

x x x

Күнду нйэбитин, эбэбитин, хос эбэбитин колхознай тутуу ветеранын АНЕМПОДИСТОВА Марфа Семеновнаны 80 саасын туолбуккунан истиҥник эҕэрдэлиибит! Эн иллиҥ сылааһын билэн улаатыыт отуттан тахса сиэнин, уоннан тахса хос сиэннэриҥ бары эн иннигэр махтал, баҕыыба тылларын этэн көрүөн көрүүйэбит. Өссө үйүнүк олор.

Мыйдаҕаайыттан Иннокентьевтар, Покровскайтан Сидоровтар, Якутскайтан Неустроевтар, Аммосовтар, Нелакировтар, Тикиниттэн Плотниковтар, Намтан Протопоповтар.

x x x

Күндүтүк саныыр ньтаэччибитин СИДОРОВА Варвара Романовнаны 60 саһын туолбутунан истиҥник эҕэрдэлиибит. Өссө даҕаны ырдьыыга бэриммэккэ, ыарыыны ылыммакка күлэ-үөрэ сылдьарыгар, дьонун-сэргэтин, иннинэ ыччаттарын ортотугар куруук биҥирээ, ытыктана турар үйүнтан-үйүн дьоллоох олоҕу баҕарабыт.

Интернат-оскуоланы 1975 сыллаахха бүтэрбиттэр.

x x x

Күндүтүк саныыр нйэбин, балтыбытын, эдьиийбитин хоту көһөрүү кыттыылаҕын, үлэ ветеранын НОВГОРОДОВА Анна Михайловнаны 55 саһын туолбутунан итиитик, истиҥник эҕэрдэлиибит. Баҕарабыт Эйиэхэ үйүн үйэни, ыарыыга ылларбакка, ырдьары билбэккэ үөрэ-көтө олох үөһүгэр сылдьаргар.

Ыалыларыҥ, бырааттарыҥ, убайыҥ, эдьиийиҥ, аймахтарыҥ.

x x x

Күндүтүк саныыр табаарыспытыы НОЕВ Иван Ивановичы үйэ анардаах юбилейынан итиитик, истиҥник эҕэрдэлиибит. Ыарыыга, ырдьыыга бэриммэккэ үйүнүк, дьоллоохтук үөрэ-көтө олороругар баҕарабыт.

Барашковтар, Сивцевтэр, Монастыревтар.

x x x

Күнду биллэхпитин, күтүөпүтүн НОЕВ Иван Ивановичы 50 саһын туолбутунан итиитик, истиҥник эҕэрдэлиибит. Баҕарабыт чэгиэн-чэбдик доруобуйаны, дьолу-соргуну.

Оконешниковтар, Захаровтар.

x x x

Сетевой учаастак ылаабынай инженерин МАКАРОВ Егор Семеновичы төрөөбүтүө үйэ анардаах юбилейа туоларынан итиитик-истиҥник эҕэрдэлиибит. Киниэхэҕэ мэлдьи олох, үлэ үөһүгэр үөрэ-көтө сылдьарыгар, өссө таһаарылаах үлэни, тус бэйэтигэр уонна дьиэ кэргэттэригэр чэгиэн доруобуйаны, олохторугар дьолу-соргуну, дьоһун ыал аатын ыһыктыбаттарыгар баҕарабыт.

Сетевой учаастак коллектива.

x x x

Күнду киһибитин, бырааппытын, убайбытын оройуоннаабы электросеть ылаабынай инженерин МАКАРОВ Егор Семеновичы үйэ анардаах үөрүүлээх юбилейынан уруйдуубут-айхаллыыбыт. Эн биһиги барыбыт туһугар истиҥ ыһамньыҥ, эргиччи көмөҥ, сүбэҥ-аман иҥин барҕа махталбытын тиэрдэбит. Иннигитин да үйүнүк, чэгиэнник-чэбдиктик үлэ-хамнас үөһүгэр үөрэ-көтө сылдьаргар, биһиги барыбыт үөрүүбүтүн үлэлэтэ, үксэтэ тураргар алгыспытын аргыстан.

Сылантан Макаровтар, Посельскайдар, Тоҥулуттан Поповтар, Чурапчыттан Макаровтар, Шадриннар, Кемеровоттан Кеша Посельскай.

Күннээҕи сонуннар

Оҕолорго кэрэ бэлэх

Бэрэ учаастагар өтөрүнэн буолбатах дьоро киэһэ буолан ааста. Олохтоохтор туруорсуулларынан 25 миэстэлээх детсад үлэҕа киирдэ.

рүйэн, эрдэттэн анаммыт кийиит талларбаккын. детсад үлэһиттэрин, төрөппүттэрин, олохтоохтору эҕэрдэлээн сельсовет председателэ В. Н. Кривошапкин, профком председателэ Н. В. Макарова, отделение управляющайа М. В. Дьячковскай, районо методиста Г. Н. Дьячковская уо. д. а. иҥирэх тыллары эттилэр, бэлэхтэри туттардылар. Детсад сэбиэдиссайа Л. С. Сивцева детсад аҕыллыгар күүскэ буолбут дьоҥҥо, бириэмэлэрин харыстаабакка үлэлээбит төрөппүттэргэ, совхоз диспетчера Н. Г. Пудовка, кордоҕуну быһа гыммакка итиитэр системаны таҥыыт мастарыскай коллективыгар махталын тиэрэтэ.

Бэрэ юһин ойуулаах хатанар түгэнинэн төрөөбүтүөсөөбүт. Киһи буолбут Бэрэлэригэр детсад аҕыллыбытынан биллиэн. Сылаас иҥиилэригэр үлэлиэхэмсыы сылдьар Бэрэ ыччаттара истиҥ-иҥирэх тыллаах махтал суруктарын, харчынан көмөлөрүй туттарыы буолла. Киниилэр махтал суруктарын тылларын иста олорон, маннык түмсүүлээх үтүө ыччаттаах дойду сайдыа, кэлиэ диэн биэ эрэллээх хаалаҕын. Сылаас орто оскуолатын II кылааһын үөрэнээччилэрэ дьоро киэһэни тиһэрэр тиийэ уорттулэр-көтүттүлэр.

Билиҥги ыарахан кэмнэ биһиги кырачаннарбыт иккис дьиэлэрэ күүлүнкүдэҥин оҥүлбэтин, симэлийэн хаалбатын. Төрөөбүт Бэрэлэрин буор нутун иҥэрэн эмдин сайаалаах, бар дьон дьолун туһугар охсуһар үтүөннэннэх дьону иитэн таһаарын диэн кэлбит ыалдыттар баҕа санааларын этэн, үөрэнкөтөн тарҕастылар.

Бэрэ, Кореяҕа, о. д. а. доклуларга, ЮНЕСКО-за

Коммерческай банк мунньаҕа

Коммерческай банк учредителлэрин советын уочараттаах мунньаҕын киин председателэ В. П. Чичигиваров салайан ыытта.

Мунньахха банковскай үлэ 11 ыйдаҕы түмүгүн банк бырабылыаннаатын председателин о. т. В. С. Чичигинарова иһитиннэрдэ. Ааратар коммерческай банк иһиэн киирэр тэриллэр сууданан уонна кредитиэн соотоохтук туһанан иһэллэрин бэлиэтээтэ, банк учредителлэрэ 636-тын, сэк, барыстаах иһэллэрин чуолкайдаата. Итиитэн 32 бырыһыана полуоккка төлөнөр. Ордуга учредителлэргэ дивидент быһыытынан барыан сөп. Үчүгэйдик үлэлэтэххэ, сыл түмүгүнэн бу сыыппара улаатар ыыхтаах. Ангардас эти туттарыыттан совхозтар 6 мол. сохр. киллэриммиттэр.

Иккиһиэн, төрөөбүн бонпуруос көрүлүннэ. Банк бырабылыаннаатынан председателэ Д. И. Енграфов бэйэтин сайабылыанньатынан эмиэ бу системаҕа атын улэҕэ коспутүнэн саҥа кандидатуралары дьүүллэнии буолла.

Куоластаах ньыгыта тыа хаҥаайыстыбатын управлениетын ылаабынай экономиста С. Н. Миронов уонна «Бахсы» совхоз директора Н. Н. Попов кандидатуралара турда. Баҕыйар куоланнан **Николай Николаевич Попов** коммерческай банк бырабылыаннаатын председателинэн талылынна. Маныаха Н. Н. Попов, киин директордыыр «Бахсы» совхоза билигин ордук уустук быһыыга-майгыга үлэлиирин санатан туран, биримэ биэрэргэ, толкуйданарга болдьох быһарга этиитэ ылыныллыбата.

С. СМИРНИКОВА.

● Спорт ● Спорт ● Спорт ●

ҮРДУКҮ ЛИГАҺА

Киниилэргэ Саха сирэ күрүөтэ-хааччаҕа сыт кэтэр [illegible] кыахтаах составы муҥунна. 14 спорт маастарыгар кандидат уонна 4 кандидат нуормата толорбут спортсменнар күрэх былдьастылар. Үс биринстээх миэстэни таһынан Тааттаҕа барар тоҕус путевка иһин ыытаанах киирсии буолла. Үрдүкү лигаҕа хаалар 12 миэстэ иһин күрэхтэстилэр.

Бастаҥы турган Р. Седалищев биирдэн-биир кийини ыыйан үһулуччу ойон таҕыста уонна «Бастыҥ старт» иһин бириҥҥи ылла. Тохсус турган лидер былаахтаах остуолугар П. Калачев олордо уонна турнир бүтүөр диэри миэстэтин биэрбэтэ. Чемпион лиэнтэтин дьылҕатын бэстилиэнэй тур быһаарда. Бинр да оонньуута хоттордьылаҕа куоласкытын хаҥ[illegible]

П. Калачев финишкэ тэбиспэтэх очколаах ааллилэр. М. Николаев «Бастыҥ финиш» бириис хаҥаайынынан буоллаҕа уонна чемпион аатын ылла. П. Калачев уонна Н. Линигин иккис, үһүс миэстэ буоллулар.

Күрэхтэһии түмүгүнэн Тааттаҕа барар хамаанда сүүнньүнэн быһаарылынна. Үрдүкү лиса составаа чуолкайданна. Экс-чемпионнар О. Варламов, Е. Монастырев, опыттаах Г. Владимиров уо. д. а. үрдүкү лигаттан тохтуурга күһэлиннилэр. Райсовет уонна райпотребсоюз спонсордааннар улахан үөрүүнү балэхтэтилэр, дуобатчыттар махталларын тиэрдэллэр.

Биһиги корр.

ЧУРАПЧЫ КҮӨХ ЭКРАНҐА КӨРДӨРӨР

Ахсынньы 12 күнэ

1. Сахалыы биэрии.
2. «Непобедимый» (уус-уран фильм).
3. «Роксана» (видеофильм).

Ахсынньы 13 күнэ

1. Видеоэлитэр.
2. «Черный ангел Миссисипи» (уус-уран фильм).
3. «Оцепенение» (Индия).

Ахсынньы 14 күнэ

1. «Сардаана» программа.
2. «В джазе только девушки».
3. «Любовь выигрывает» (Индия).

Ахсынньы 15 күнэ

1. Саргэхсэтэр программа.
2. «Стик» (АХШ).
3. «Стеклянные джунгли» (АХШ).

Биэрилэр киэһэ 7 чаастан көрдөрүллүүллэр.

Редактор П. И. ПОПОВ.

НАШ АДРЕС: 678700, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а». ТЕЛЕФОНЫ: редактор — 21-332, отделы—21-265, общий—21-505.

Учредитель газеты «Саҥа олох»—районный Совет народных депутатов.
Газета издается на якутском языке, выходит по вторникам, четвергам и субботам.
Индекс газеты 54967. Объем—1 усл. печ. лист. Тираж— 4140.

ЗАКАЗ № 148. Чурапчинская районная типография Госкомпечати Якутской-Саха ССР, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а».